

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЦЕНТР ЗДВН
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І ПІДПРИЄМНИЦТВА
ЛЦДН у м. Суми
(місто знаходження НКП)

До захисту допускається
Завідувач кафедри, проф.
В.М.Боронос
« » 2020 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА

НА ТЕМУ:

Фінанси малого підприємства

Освітній ступінь “Бакалавр”

Спеціальність 072 – “Фінанси, банківська справа та страхування”

Керівник роботи:

(підпис)

Л.С. Захаркіна

Студент:

(підпис)

А.О. Цимбал

Група:

Фз-61с

Суми 2020

РЕФЕРАТ

Дипломна робота: 26 с.; 1 табл., 5 рис.; 34 джерела.

Актуальність теми роботи

Проблема розвитку малого підприємництва є актуальною, оскільки його діяльність впливає на успішний розвиток економіки. Мале підприємство забезпечує наповнення внутрішнього ринку споживчими товарами та послугами, зростання експортного потенціалу. Воно, ефективно реагуючи на зміну економіки, надає їй необхідну гнучкість.

Об'єкт дослідження – процеси управління фінансами у малому підприємстві.

Предмет дослідження – економічні відносини що виникають в процесі управління фінансами малого бізнесу.

Методи дослідження – розрахунково-аналітичний, табличний, графічний аналіз.

У першому розділі дипломної роботи аналізується теоретичні основи фінансів малого підприємництва. У другому розділі розглядаються сучасні підходи до реалізації фінансових відносин у малому бізнесі. У третьому розділі наведені підходи до вдосконалення системи управління фінансами у малому підприємстві.

При написанні роботи були використані навчально-методичні матеріали, періодичні видання з питань управління фінансами малого підприємства. В ролі інформаційних джерел використовувались матеріали періодичних видань, статистична інформація та інші джерела.

МАЛЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО, КРЕДИТУВАННЯ, ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА, ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА	7
1.1 Фінансово-економічні показники існування малого підприємства в Україні	7
1.2 Особливості організації фінансів малого бізнесу.....	11
2 СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВИХ ВІДНОСИН У МАЛОМУ БІЗНЕСІ.....	13
2.1 Кредитна підтримка малого бізнесу в сучасних умовах.....	13
2.2 Особливості застосування методик фінансового аналізу для підприємств малого бізнесу	16
3 ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ У МАЛОМУ ПІДПРИЄМНИЦТВІ	19
3.1 Вдосконалення процесу фінансування малого бізнесу.....	19
ВИСНОВКИ.....	21
ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ	23

ВСТУП

Актуальність теми. Проблема розвитку малого підприємництва є актуальною, оскільки його діяльність впливає на успішний розвиток економіки. Мале підприємництво забезпечує наповнення внутрішнього ринку споживчими товарами та послугами, зростання експортного потенціалу. Воно, ефективно реагуючи на зміну економіки, надає їй необхідну гнучкість. Малі компанії здатні миттєво реагувати на зміну споживчого попиту і за рахунок цього забезпечувати рівновагу на споживчому ринку. Вони допомагають долати галузевий і територіальний монополізм, розширюють конкуренцію.

У науковій літературі та господарській практиці протягом декількох десятиліть триває дискусія про якісні та кількісні межі між суб'єктами малого і середнього бізнесу, а також про правомірність застосування тих чи інших критеріїв віднесення до сфери малого бізнесу. При цьому на перше місце ставляться податкові наслідки зазначеного віднесення, тобто, правомірність надання тих чи інших суб'єктів певних преференцій при оподаткуванні.

Але пріоритети й акценти податкового аналізу не тотожні пріоритетам і акцентів дослідження системи підприємництва, для якого більш істотно визначення єдності групових цілей відповідних суб'єктів зазначеної системи, оцінка необхідних ресурсів і факторів, що залучаються для реалізації зазначених цілей, розкриття відповідних результатів реалізації поставлених цілей з урахуванням умов регіональної системи підприємництва. Обмежуючись рамками дискусії про критерії віднесення до сфери малого бізнесу та податкових преференцій, ми втрачаємо саме русло бізнес дослідження, зводячи територіальну сферу малого бізнесу до аморфної сукупності видів діяльності, позбавленої системного якості взаємодії елементів в рамках регіональної системи підприємництва.

Зазначений пошук нових можливостей розвитку регіональної системи підприємництва в сфері малого та середнього бізнесу додатково актуалізується в умовах введення в відношенні вітчизняної економіки істотних обмежень дос-

тупу до ресурсів зовнішніх ринків: технологічних, інтелектуальних, інвестиційних та ін. При цьому відбувається природна конкретизація основних напрямків пошуку нових можливостей.

Об'єкт дослідження – процеси управління фінансами у малому підприємстві.

Предмет дослідження – економічні відносини що виникають в процесі управління фінансами малого бізнесу.

Методи дослідження – розрахунково-аналітичний, табличний, графічний аналіз.

У першому розділі дипломної роботи аналізується теоретичні основи фінансів малого підприємства. У другому розділі розглядаються сучасні підходи до реалізації фінансових відносин у малому бізнесі. У третьому розділі наведені підходи до вдосконалення системи управління фінансами у малому підприємстві.

При написанні роботи були використані навчально-методичні матеріали, періодичні видання з питань управління фінансовими відносинами у малому підприємстві. В ролі інформаційних джерел використовувались матеріали періодичних видань, статистична інформація та інші джерела.

1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

1.1 Фінансово-економічні показники існування малого підприємництва в Україні

Світова історія свідчить про те, що ефективний розвиток ринкових відносин неможливо без підприємництва, яке є невід'ємною частиною економічної системи країни. На даний момент в Україні малий бізнес є значущим засобом для вирішення комплексу економічних, політичних і соціальних проблем, що стоять перед державою.

Визначення малого підприємництва закладено в Господарському кодексі України [4] згідно з яким: «...суб'єктами малого підприємництва є:

– фізичні особи, зареєстровані в установленому законом порядку як фізичні особи - підприємці, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України;

– юридичні особи - суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України [4]».

Дещо узагальнено трактує малий бізнес сайт Вікіпедії: «...це деяка підприємницька діяльність, сформована на власний ризик, що не суперечить чинному законодавству, створює невелику кількість робочих місць. Мета створення малого бізнесу — це отримання прибутку та/або самореалізація. Для малого бізнесу характерні відносно невеликі розміри, обмежена кількість людей, обмежений обіг капіталу, локальний район операцій та конкретний напрям роботи [20]».

Аналізуючи тенденції зміни кількості малих та мікропідприємств в Україні (рис. 1.1 та 1.2) можна відзначити дещо різну їх динаміку. Так у 2014-15 роках кількість малих підприємств знижувалась, проте кількість мікропідприємств зростала [22].

Рисунок 1.1 – Кількість малих підприємств в Україні [22]

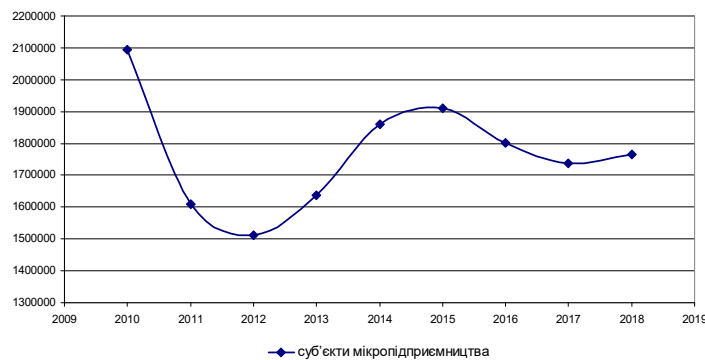

Рисунок 1.2 – Кількість мікропідприємств в Україні [22]

Згідно з даними Держстату в Україні на 2018 рік зареєстровано понад 1,8 мільйонів суб'єктів малого та мікропідприємництва, в яких зайнято більше 4,1 мільйонів чоловік [22]. Однак дані показники істотно нижче, ніж в інших країнах з порівнянним рівнем розвитку.

Питанням управління фінансами малого підприємництва присвячено багато наукових праць українських та зарубіжних вчених.

Наприклад, Г. Погріщук та Р. Волощук «...проводять SWOT-аналіз діяльності малих підприємств у контексті реалізації фінансового менеджменту, систематизують методи фінансового менеджменту, які використовуються на малих підприємствах, розглядають можливості фінансового менеджменту ма-

лих підприємств виходячи з функцій і сфери управління, а також застосовуваного режиму оподаткування [24]».

Аналізуючи особливості управління фінансами малих підприємств Ю. Дудар зазначає: «...що фінансовий менеджмент малих підприємств передбачає насамперед, ефективне управління оборотним капіталом, запасами та дебіторською заборгованістю. Існує необхідність створення на малому підприємстві зрозумілої й логічної схеми організації управління фінансами, що дозволить підвищити ефективність використання ресурсів за рахунок мобілізації внутрішніх резервів та стане реальним чинником підвищення ефективності його фінансово - господарської діяльності [7]».

Методологічні аспекти управління фінансами малого підприємництва наведені також в працях науковців Сумського державного університету [30, 27, 32, 16, 3, 28, 31, 21, 18, 29, 23, 5, 14, 13, 9, 10, 33, 8, 34, 12, 11, 17, 15].

В роботі було проведено дослідження частоти запитів термінів «малий бізнес», «середній бізнес», «великий бізнес» в межах пошукової системи Google, який реалізується з використанням засобів програмного продукту Google Trends (рис. 1.1). В результаті аналізу можна побачити значно більший інтерес до питань існування саме малого бізнесу.

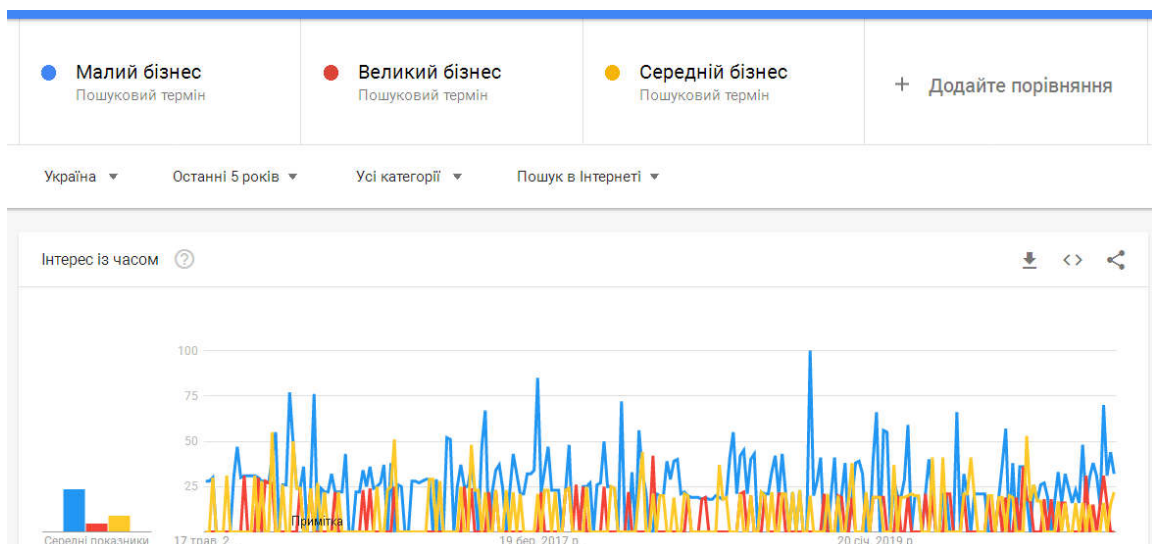

Рисунок 1.3 – Рівень використання термінів «малий бізнес», «середній бізнес», «великий бізнес»

Причиною низької активності малого підприємництва є складності з фінансуванням, з якими підприємці стикаються під час ведення діяльності. Малий бізнес не вимагає значних вкладень для становлення і розвитку, але на окремих етапах своєї діяльності підприємство не здатне функціонувати без позикових коштів.

Відсутність доступних джерел фінансування, в тому числі і кредиту, не можна вважати основною причиною, яка перешкоджає розвитку вітчизняного підприємництва. Перш за все, негативно позначається нестабільна економічна і фінансова обстановка, в тому числі і високий рівень інфляції, процентних ставок, спад виробництва, недосконалість правової бази. Також значимий фактор - низький рівень організаційно-економічних і правових знань підприємців і недосконалість механізму державної підтримки малого підприємництва. Однак, за допомогою додаткового фінансування, в тому числі за рахунок позикових коштів, можна згладити негативний вплив перерахованих вище факторів. Забезпечення потреби малих фірм в кредиті є передумовою формування сучасної моделі малого бізнесу.

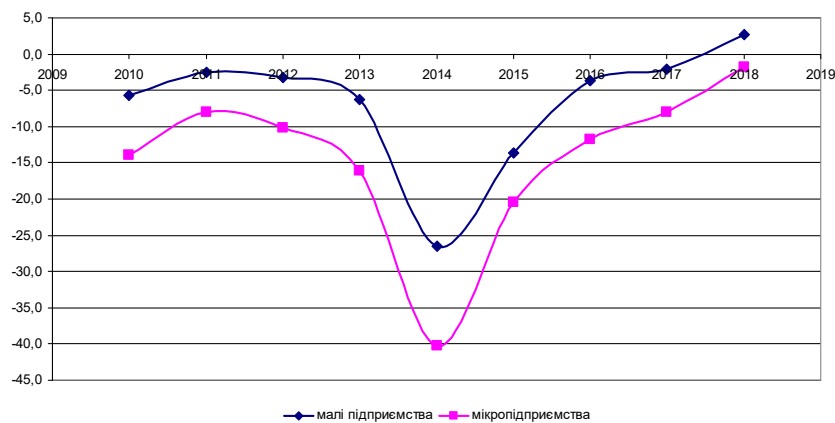

Рисунок 1.4 – Рентабельність малого бізнесу в Україні [22].

Про неефективність малого підприємництва в Україні говорить низький рівень його рентабельності, який лише у 2018 році перевищив нульову позначку. До цього він був від'ємним, особливо у період кризи.

1.2 Особливості організації фінансів малого бізнесу

Малий бізнес є найважливішою ланкою в економіці держави, він вимагає потужну організаційно-правову і фінансову підтримку з боку останнього. Мале підприємництво може стати реальною економічною і політичною силою при правильному забезпеченні його потреб і потреб і своєчасному реагуванні на запити суспільства.

Основою організації фінансів малого підприємства є забезпечення його фінансовими ресурсами в розмірах, необхідних для здійснення діяльності компанії. Фінансові ресурси організації - це сукупність джерел коштів (власних грошових доходів і надходжень ззовні), які акумулюються організацією з метою здійснення всіх видів діяльності, а саме для виконання фінансових зобов'язань організації, фінансування поточних витрат, витрат на розширення виробництва.

Необхідно відзначити, що сучасні методи аналізу і оцінки, містять різноманіття проведення оцінки рівня роботи господарюючих суб'єктів, при виборі яких, необхідно мати на увазі специфіку діяльності малого бізнесу. Загальні критерії діагностики до суб'єктів малого підприємництва повинні коректуватися при визначенні їх значень і меж. При цьому повинно пам'ятати, що важливою особливістю сфери малого підприємництва є загальне і часткове інтересів різних груп користувачів інформації так як, власник є часто і інвестором і керівником.

Для керівника як власника справи важливим фактом буде віддача на вкладений капітал, в даний час і в довгостроковій перспективі. Зростання вартості бізнесу для нього найцінніший показник. Власник в позиції менеджера, більшою мірою цікавиться факторами, що впливають на ефективність поточного виробництва, використання трудових, матеріальних та інших ресурсів, на розвиток організації в цілому і її рентабельність.

Інформаційним полем для аналізу фінансової безпеки діяльності малого підприємництва, служить їх бухгалтерська звітність. При переході суб'єкта господарювання сфери малого бізнесу на спрощену систему оподаткування, саме він буде служити інформацією для аналізу. Податкова звітність не може стати повноцінною запорукою інформаційного забезпечення. Для внутрішніх користувачів інформації, так само джерелом аналітичного поля є додаткові відомості, які містяться в даних управлінської звітності. Зазначені дані будуть сприяти більш широким можливостям застосування для визначення рівня економічної безпеки діяльності фірми.

Методика оцінки фінансової безпеки малого бізнесу надає способи комбінувати підсумки комплексного аналізу, дає можливість виявити загрози фінансовим інтересам, має мобільністю. Варто підкреслити її основна перевага в порівнянні з іншими методиками, яке, на нашу думку, полягає в тому, що виникає можливість оцінити ступінь впливу кількісних індикаторів, і якісних параметрів, за якими потрібні висновки.

Організаційно-правовими заходами підтримками в даному контексті автор називає державну діяльність, яка ведеться в напрямку розробки та прийняття законопроектів в області малого підприємництва, встановлення норм і правил, що регулюють взаємовідносини таких суб'єктів (наприклад, оподаткування, бухгалтерський облік і т.д.), створення інститутів перепідготовки кадрів, а також надання консультативної допомоги для суб'єктів малого підприємництва (інформаційний інструментарій).

2 СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВИХ ВІДНОСИН У МАЛОМУ БІЗНЕСІ

2.1 Кредитна підтримка малого бізнесу в сучасних умовах

Дослідження показують, що в багатьох розвинених країнах основною метою підтримки малого підприємництва є не пряме субсидування підприємств або забезпечення їх фінансовими ресурсами, а створення сприятливих умов для комфортного функціонування суб'єктів малого бізнесу, а також полегшення доступу підприємств малого та середнього бізнесу до позикових ресурсів. Як показують результати аналізу, банківський кредит є найпопулярнішим джерелом капіталу для малих підприємств. Цей факт підтверджується наявністю потреби в позикових ресурсах у більшості малих підприємств, що, отже, об'єктивно передбачає побудову взаємин з комерційними банками.

На рисунку 2.1 наведено обсяги кредитування суб'єктів господарювання в Україні за останні роки.

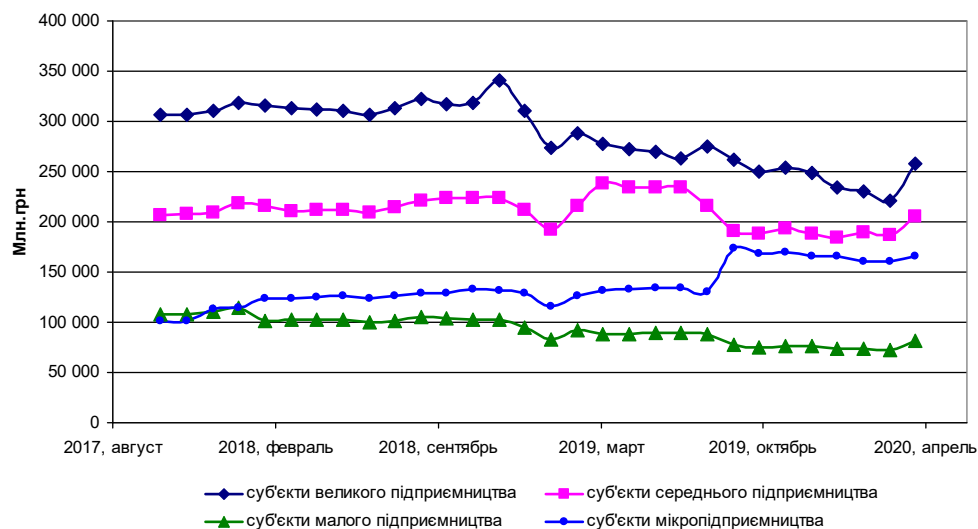

Рисунок 2.1 – Обсяги кредитування [5]

Як видно з рисунку, обсяги кредитної підтримки малого бізнесу є найнижчими і за останні роки мають тенденцію до подальшого зниження.

Технології кредитування малого бізнесу в даний час недостатньо відпрацьовані, що змушує банки проводити надмірно консервативну політику кредитування, а це, в свою чергу, позначається на темпах зростання малого бізнесу.

Проведений науковий аналіз показав, що інституційна система кредитування малого бізнесу все ще перебуває в пошуку своєї кращої моделі. Визначилася нагальна потреба в конвергенції правових умов надання позикових коштів суб'єктам малого підприємництва різними учасниками кредитного ринку. Вважаємо, що з метою якісного ривка до інноваційної економіки доцільно розробити перспективну правову оболонку правової підтримки кредитування малого бізнесу.

До малого бізнесу застосовуються, по суті, ті ж вимоги, що і великим підприємствам, що здійснюють свою діяльність тривалий час, мають певну матеріально-технічну базу і співробітників, здатних за короткий термін підготувати всю необхідну інформацію для оформлення кредиту. Значний кредитний ризик, відсутність достатнього заставного забезпечення, жорсткі вимоги НБУ до створення резервів по кредитах малого бізнесу зумовлюють високу їх вартість. Наявність же поряд з цим спрощеної процедури видачі споживчих кредитів формує негативне ставлення малого бізнесу до банків.

Серед найбільш важливих проблем, що стримують розвиток кредитування малого бізнесу, можна виділити:

- непрозорість діяльності малого бізнесу;
- велика складність або неможливість отримати кредит на створення бізнесу «з нуля»;
- тривалі терміни розгляду заявок;
- відсутність ліквідної застави;
- відсутність чіткого механізму підтримки малого бізнесу на державному рівні.

Необхідність прийняття комплексу заходів для вирішення існуючих проблем і протиріч стає очевидною. При цьому комерційним банками необхідно впроваджувати спеціальні підходи, що забезпечують поєднання технологій, за-

стосовуваних у роботі, як з корпоративними, так і з роздрібними клієнтами, і на цій основі створити уніфіковану систему швидкого обслуговування МСБ, що визначає рентабельність банку.

Незважаючи на великі труднощі, співробітництво даних суб'єктів має величезні перспективи. Адже кредитуючи малий бізнес, банк вирощує собі потенційно лояльного клієнта на багато років, диверсифікує свій кредитний портфель, нарощує супутні комісійні доходи і має можливість використовувати для фондування подібних кредитів грошові кошти, які держава виділяє.

Інтерес банків до малого бізнесу буде зростати, враховуючи жорстку конкуренцію в сегменті корпоративного бізнесу та роздрібного кредитування. За прогнозами експертів, найближчим часом велику роль при отриманні кредитів малого бізнесу буде грати рівень сервісу. Найбільш важливими критеріями стануть терміни отримання кредиту, швидкість прийняття рішення про можливість фінансування. Все це призведе до подальшого скорочення часу оформлення кредитів, зменшення кількості необхідних для цього документів, зростання частки беззаставних кредитів, зниження відсоткових ставок і збільшення сум кредитування.

Ефективне застосування цих методів відповідно до їх призначення необхідно для сучасної інноваційної економіки. На жаль, в даний час ці методи державної підтримки не використовуються на сто відсотків. Наступні кроки з підтримки кредитування малого бізнесу в рамках державних програм повинні бути спрямовані на подальше зниження вартості ресурсів, пом'якшення пропонувананих до підприємств вимог, надання пільгових умов при кредитуванні інноваційних проектів, а також надання кредитів лізинговим компаніям і мікрофінансовим організаціям.

В цілому можна говорити про те, що розвиток малого бізнесу тісно пов'язане з кредитною діяльністю комерційних банків, так як дані підприємства потребують в зовнішніх запозиченнях на всіх етапах господарської діяльності. В даний час проблема доступу малих підприємств до позикових ресурсів стоїть особливо гостро, так як є ряд факторів, які суттєво обмежують кредитування

даних форм бізнесу. І все ж, кредитування малого бізнесу вигідно не тільки самим підприємцям, а й, не дивлячись на великі кредитні ризики, банкам. Для оптимальної роботи в банківській системі необхідно вдосконалення всіх механізмів взаємодії банків і малих підприємств.

2.2 Особливості застосування методик фінансового аналізу для підприємств малого бізнесу

Ключовим питанням в фінансовому менеджменті є визначення їх фінансового стану. В роботі було проаналізовано фінансовий стан малого підприємства ПП «Корунд». Результати такого аналізу наведено в таблиці 2.1

Таблиця 2.1 Результати фінансового аналізу ПП «Корунд»

Коефіцієнт	значення		Порогове значення	тенденція зміни
	на початок періоду	на кінець періоду		
Показники ліквідності				
абсолютної ліквідності	0,048	0,054	0,2-0,35	поліпшення
швидкої ліквідності	0,84	0,87	0,8	поліпшення
поточної ліквідності	1,16	1,21	2	поліпшення
Показники фінансової стійкості				
автономії	0,13	0,17	0,5	поліпшення
Відношення позикових і власних коштів	6,13	5,28	1	поліпшення
маневреності	0,91	0,91	більш 0	Без змін
Забезпеченість запасів власними і прирівняними до них джерелами формування	0,51	0,58	більш 0	поліпшення
показники рентабельності				
Рентабельності продажів	0,016	0,023	більш 0	поліпшення
Рентабельності всього капіталу	0,034	0,041	більш 0	поліпшення
Рентабельності необоротних активів	0,344	0,359	більш 0	поліпшення
Рентабельності власного капіталу	0,248	0,248	більш 0	без змін
Рентабельності змінного капіталу	0,151	0,155	більш 0	поліпшення
Показники ділової активності				
Загальної оборотності капіталу	2,007	1,843	зростання	погіршення
Оборотності мобільних засобів	2,232	2,073	зростання	погіршення
Оборотності кредиторської заборгованості	3,183	3,072	зростання	погіршення
Фондовіддачі необоротних активів	20,058	16,563	зростання	погіршення
Оборотності власного капіталу	14,325	11,543	зростання	погіршення

З таблиці 2.1 видно, що коефіцієнт абсолютної ліквідності збільшився за рік, але в порівнянні з загальноприйнятим нормативним 0,2 він істотно нижче. Однак, виходячи з граничного значення по галузі, ця тенденція властива практично всім малим торговельним організаціям, для яких характерно вкладення вільних грошових коштів в оборот для отримання виручки, тому саме для торгових організацій використання в аналізі коефіцієнта абсолютної ліквідності, на наш погляд, не обґрунтовано. Коефіцієнт швидкої ліквідності зріс, тобто платіжні можливості торговельних організацій дещо поліпшилися. У порівнянні з нормативом 1 він нижчий, що також характерно для торговельних організацій, що мають велику кількість запасів. Коефіцієнт покриття збільшився і знаходиться в межах середньогалузевого значення, але не дотягує до нормативу 2, так як для організацій торгівлі характерно низьке значення основних фондів та власного капіталу. Судячи за коефіцієнтами ліквідності, у малих торгових організаціях спостерігається низька ліквідність, що має тенденцію до поліпшення у порівнянні з загальноприйнятими нормативами.

У той же час малі торговельні організації можна вважати ліквідними, якщо порівнювати з середньогалузевими значеннями коефіцієнтів. Коефіцієнт автономії не відповідає нормі 0,5. Незначне збільшення демонструє тенденцію до підвищення фінансової самостійності. Торгові організації широко використовують кредити, тому у них в балансі, як правило, висока частка короткострокової кредиторської заборгованості. Власні кошти при цьому можуть мати незначну величину. При наявності міцних торгових зв'язків організація буде фінансово стійкою. Коефіцієнт співвідношення позикових і власних коштів знизився, тобто достатність власних коштів для покриття зобов'язань підвищується, що говорить про правильну політику по використанню позикового капіталу. Значне перевищення нормативу (1) допускається в тому випадку, якщо швидкість обертання дебіторської заборгованості вище швидкості обороту матеріальних оборотних коштів, що характерно для торгівлі. Але визнати повністю фінансову незалежність даного підприємства неможливо.

Коефіцієнт маневреності знаходиться у відповідності з граничним значенням, частина власних коштів підприємства знаходиться в мобільній формі, що дозволяє відносно вільно маневрувати цими засобами. Для коефіцієнтів рентабельності і ділової активності досить або позитивних значень, або зростання. Коефіцієнти рентабельності ростуть, що свідчить про зростання попиту на продукцію організацій та ефективності використання фінансових ресурсів. Зниження коефіцієнтів оборотності свідчить про погіршення ділової активності підприємства.

Аналіз фінансового стану суб'єктів малого бізнесу на прикладі торговельного підприємства дозволив зробити висновки про те, що якщо порівнювати обрані для аналізу коефіцієнти фінансової стійкості з нормативами, то малі торговельні організації знаходяться в нестійкому фінансовому положенні, але якщо - з граничними значеннями (середніми по галузі, розрахованими з урахуванням галузевих особливостей), то можна відзначити стійкий фінансовий стан малих торгових організацій;

Тому, підводячи підсумок поетапного відбору інструментарію для аналізу фінансового стану суб'єктів малого бізнесу на прикладі малих торгових організацій, відзначимо, що найбільш прийнятним є коефіцієнтний аналіз, що включає коефіцієнти швидкої, поточної ліквідності; автономії, співвідношення власних і позикових коштів, маневреності, забезпеченості запасів джерелами; рентабельності продажів, всього власного перманентного капіталу, необоротних активів; оборотності загальної, власного капіталу, необоротних активів, мобільних засобів, кредиторської заборгованості. Використання даної методики дозволить малим організаціям проводити якісний аналіз фінансового стану.

Підсумовуючи вищевикладене, зробимо наступний висновок: в умовах ринкової економіки і динамічно мінливого зовнішнього середовища фінансовий стан підприємства потрібно всебічно і регулярно оцінювати, використовуючи для цього різні методи, методики і прийоми аналізу. Це дає можливість критично оцінити фінансові результати здійснюваної підприємством діяльності не тільки в статистиці, але і в динаміці - за кілька періодів.

3 ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ У МАЛОМУ ПІДПРИЄМНИЦТВІ

3.1 Вдосконалення процесу фінансування малого бізнесу

Рівень розвитку малого і середнього бізнесу багато в чому визначає рівень економіки будь-якої держави в даний час. Дані підприємства в силу властивої їм мобільності мають можливість згладжувати негативні процеси в сфері зайнятості населення, створювати нові ринкові ніші і точки економічного зростання, а також за рахунок високої ліквідності капіталу забезпечувати його окупність в короткі терміни шляхом переходу з однієї сфери діяльності в іншу. Однак в той же час малі і середні підприємства найбільш уразливі в період кризи, нестабільної економічної і політичної ситуації.

На сьогоднішній день основними стримуючими факторами розвитку малого і середнього підприємництва виявилися нестабільний курс національної валюти, невизначеність економічної ситуації, високий рівень оподаткування, що знижується попит на продукцію на внутрішньому ринку поряд з введенням торговельних санкцій. В умовах, що склалися найбільші втрати несуть такі напрямки діяльності, як оптова та роздрібна торгівля, будівництво, громадське харчування, а також транспорт - а саме на них традиційно припадає основна частка малого бізнесу. Безумовно, сукупність перерахованих заходів не применшує роль пошуку резервів, в тому числі і внутрішніх, для підтримки життєдіяльності малого бізнесу, а в подальшому і для визначення напрямків розвитку. На нашу думку, одним з основних актуальних питань в даному випадку є організація процесу фінансування.

Іншими словами, для підприємств малого та середнього бізнесу розуміння процесу фінансування аналогічно великим компаніям. Характеристика змісту фінансування в даному випадку також передбачає вивчення не тільки фінансового забезпечення, але і другий його складової, а саме спрямованості використання залучених ресурсів. Значимість останнього визначається тим, що органі-

зація процесу фінансування передбачає на практиці здійснення вибору напрямків використання залученого капіталу. Прийняття рішень в даному випадку включає в себе не тільки вибір форм, методів і джерел залучення капіталу, але і напрямків використання залученого капіталу на цілі вкладення (інвестування), авансування і витрачання. Кожне з названих напрямів має на увазі їх наповнення джерелами фінансування та зобов'язаннями, а також формування результатів.

Отже, без акцентування уваги на двобічності даного процесу є неможливою повна характеристика даного поняття з одного боку, а з іншого - забезпечення певної результативності того чи іншого напрямку використання капіталу (інвестування, авансування і витрачання) створює можливості для залучення поряд з пасивним, так званого активного фінансування.

Як відомо, активне фінансування має на увазі сукупність операцій, що мають якісно однорідну особливість, яка передбачає вивільнення капіталу в межах підприємства в результаті використання активів. Вивільнення капіталу в даному випадку може бути організовано у формі фінансових потоків, що вивільняють капітал, або потоків, що генеруються в результаті прискорення оборотності капіталу. У першому випадку першорядна роль відводиться виручці від продажу товарів, робіт і послуг. При цьому основна увага приділяється з позиції відтворювального підходу обов'язковому відшкодуванню раніше авансованого капіталу. Повну оцінку результативності цього напрямку фінансування можна уявити, обособля в складі виручки величину амортизації, оскільки її основною метою є саме відшкодування в процесі кругообігу раніше інвестованого капіталу.

Результатом активного фінансування, що реалізується шляхом продажу окремих видів активів, в тому числі непрофільних, в окремих випадках є істотне скорочення потреби в зовнішньому фінансуванні або потреби в накопиченні власного капіталу. При цьому очевидним є факт перерозподілу капіталу між мобільними і немобільними активами, а також виведення майна з підприємства.

ВИСНОВКИ

Мале підприємництво є важливим суб'єктом економічної діяльності будь-якої країни, так як без його участі розвиток і формування самої структури економіки практично неможливо. Велика кількість соціально-економічних завдань доводиться на даний вид бізнесу: створення робочих місць, підвищення конкуренції в країні, участь у формуванні бюджетів всіх рівнів. Тому в умовах стрімкої мінливості ринкових умов велике значення має розвиток сучасних фінансових та інформаційних технологій на рівні малого і середнього бізнесу. Фінансова підтримка є основною умовою розвитку малого бізнесу. В даний час наша країна знаходиться в надзвичайно важкій ситуації, а саме, пандемія коронавірусу, яка наздогнала весь світ, в тому числі, торкнулася і нашої країни. Кожен з нас розуміє, що, якщо економіка впаде, ресурсів не буде, отже, це призведе до глобальних проблемам.

Мале підприємництво є важливим суб'єктом економічної діяльності будь-якої країни, так як без його участі розвиток і формування самої структури економіки практично неможливо. Велика кількість соціально-економічних завдань доводиться на даний вид бізнесу: створення робочих місць, підвищення конкуренції в країні, участь у формуванні бюджетів всіх рівнів. Тому в умовах стрімкої мінливості ринкових умов велике значення має розвиток сучасних фінансових та інформаційних технологій на рівні малого і середнього бізнесу..

Таким чином, в зв'язку з актуальністю в даний час малого підприємництва планування на підприємстві має відбуватися дуже ретельно, і в цьому допоможе такий інструментарій, як операційний аналіз. Таким чином, для прийняття своєчасних управлінських рішень в області управління економічними показниками пропонується методика, що дозволяє оцінити вплив зовнішніх і внутрішніх факторів на рівень досліджуваних показників за допомогою інструментарію операційного аналізу. Кількісна оцінка економічної ефективності рішень

в області управління економічними показниками в рамках операційного аналізу відповідно до цілей і завдань суб'єкта управління включає в себе певні етапи.

На сьогоднішній день застосування фінансових технологій в сфері малого бізнесу в Україні значно відстає від практики інших передових країн, але не дивлячись на це простежується невелика, але позитивна динаміка в розвитку Фін-тех. Ключовим моментом у впровадженні інновацій в підприємництво необхідно відзначити той факт, що надаються фінансові продукти реально полегшують діяльність індивідуальних підприємців і невеликих організацій, а так само сприяють зростанню рентабельності, залучення нової клієнтської бази і підвищення конкурентоспроможності в непростих умовах економіки України.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Бастан К. Теоретичні основи управління фінансами в малому бізнесі. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2015. № 3. С. 5–16.
2. Бердинець М.Д., Сурженко А.В. Фінансовий менеджмент у малому бізнесі : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2016. 352 с.
3. Вартісно-орієнтоване управління підприємствами на основі стейкхолдерського підходу [Текст] : звіт про НДР (остаточний) / кер. О.О. Захаркін. - Суми : СумДУ, 2018. - 79 с.
4. Господарський кодекс України. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
5. Дані статистики фінансового сектору / Сайт Національного банку України. — URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial/data-sector-financial#2fs>.
6. Дослідження кон'юктури інвестиційного ринку України : звіт про НДР (заключний) / Кер. І.В. Кобушко. - Суми : СумДУ, 2011. - 114 с. URL : <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/27284>.
7. Дудар Ю. Особливості управління фінансовими ресурсами малого підприємства. *Науковий вісник [Одеського національного економічного університету]*. 2016. № 9. С. 53-65. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nv_2016_9_7.
8. Захаркін О. О. Оцінка ризикостійкості підприємства при управлінні його інноваційним розвитком. *Економічний простір*. 2015. № 98. С. 165-176.
9. Захаркін О. О. Порівняльна характеристика концепцій управління підприємством в системі його інноваційної діяльності. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки*. 2014. № 4. С. 53–59.
10. Захаркін О. О. Роль інновацій у нарощенні вартості українських підприємств. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2014. №3. С. 90–101.

11. Захаркін О. О. Харченко М. О. , Івахнова А. Л. Оцінка інноваційного потенціалу підприємств у контексті інноваційного розвитку регіонів. *Механізм регулювання економіки*. 2012. №4. С. 216–221.

12. Захаркін О. О. Фактори формування вартості в контексті вартісно-орієнтованого підходу управління підприємством. *Бізнес Інформ*. 2014. №7. С. 208–214.

13. Захаркін О.О. Еколого-економічна оцінка технологічних рішень в машинобудуванні: автореф. дис. канд. екон. наук : спец. 08.08.01 «Економіка природокористування і охорони навколишнього середовища» / О.О. Захаркін. - Суми, 2003. - 22 с.

14. Захаркін О.О. Мякота Т.С. Шляхи оптимізації споживчого кредитування в Україні в умовах фінансово-економічної кризи. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць*. 2010. № 1 (8). С. 79-84.

15. Захаркін О.О., Костель М.В., Захаркіна Л.С. Оцінка впливу рівня інноваційної активності підприємств на їх фінансово-економічні результати. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. № 8 (170). С. 427–441.

16. Захаркін, О.О. Вартісно-орієнтоване управління інноваційною діяльністю підприємств: методологічні засади, світовий та вітчизняний досвід [Текст] : монографія / О.О. Захаркін. - Суми: СумДУ, 2015. - 400 с.

17. Захаркіна Л. С. Система стратегічного планування інноваційного розвитку підприємств. *Вісник Криворізького економічного інституту КНЕУ*. – 2009. № 4 (20). С.73–76.

18. Інвестиційно-фінансові механізми еколого-орієнтованого розвитку регіонів [Текст] : звіт про НДР (заключний) / Кер. С.В. Похилько. - Суми : СумДУ, 2014. - 50 с. URL : <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/39515>.

19. Крамаренко Г.О. Фінансовий менеджмент : підручник / Г.О. Крамаренко, О.Є. Чорна. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 520 с.

20. Малий бізнес. *Вікіпедія. Вільна енциклопедія.* URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%B9_%D0%B1%D1%96%D0%B7%D0%BD%D0%B5%D1%81#cite_note-:0-1.

21. Механізми вартісно-орієнтованого управління підприємством [Текст]: звіт про НДР (заключний) / Кер. М.В. Костель. - Суми: СумДУ, 2015. - 84 с. URL : <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/53419>.

22. Офіційний сайт Державної служби статистики України URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

23. Оцінка ефективності та оптимізація діяльності фінансових посередників = Еволюція процесу становлення та сучасні тенденції розвитку фінансового посередництва: звіт про НДР (проміжний)/ Кер.: П.М.Рубанов. - Суми: СумДУ, 2012. - 60 с. URL : <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/32640>.

24. Погріщук Г.Б., Волощук Р.Є. Особливості управління фінансами малих підприємств. *Держава та регіони.* 2019. № 3 (108). С. 239–246.

25. Поддєрьогін А. М. Фінанси підприємств: підруч. / [А. М. Поддєрьогін, Л. Д. Буряк, Г. Г. Нам та ін.; керівник авт. кол. і наук. ред. А. М. Поддєрьогін]. – 3-тє вид., перероб. та доп. – К.: КНЕУ, 2000. – 460 с.

26. Поддєрьогін А.М., Г.П. Куліш та ін. Фінансовий менеджмент; кер. кол. авт. і наук. ред. А.М. Поддєрьогін; 2-е вид., перероб. Київ: КНЕУ, 2017. 534 с.

27. Роль інноваційної діяльності у формуванні вартості промислових підприємств [Текст]: звіт про НДР (заключний) / Кер. О.О. Захаркін. - Суми: СумДУ, 2016. - 114 с.

28. Теоретико-методичні засади відповідального портфельного інвестування як інструменту фінансового забезпечення сталого розвитку економіки [Текст]: звіт про НДР (проміжний) / кер. Д.В. Леус. - Суми: СумДУ, 2016. - 99 с. URL : <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/67799>.

29. Теоретико-методологічні засади управління фінансами урбанізованого простору на місцевому рівні = Теоретико-методологічні засади узгодження фінансових інтересів суб'єктів соціального партнерства на місцевому рівні: звіт

про НДР (проміжний) / Кер. К.В. Ілляшенко. - Суми: СумДУ, 2013. - 33 с. URL : <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/35419>.

30. Фінансове забезпечення інноваційної діяльності підприємства: звіт про НДР (заключний)/ Кер.: І.Д. Скляр. - Суми: СумДУ, 2012. - 54 с. URL : <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/34465>.

31. Фінансово-економічне обґрунтування екологічно спрямованого інноваційного розвитку [Текст]: звіт про НДР (заключний) / Кер. Т.В. Касьяненко. - Суми: СумДУ, 2016. - 90 с. URL : <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/53268>.

32. Формування фінансового механізму стабілізації економіки України [Текст] : звіт про НДР (заключний) / Кер. Н.А. Антонюк. - Суми : СумДУ, 2014. - 60 с. URL : <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/39378>.

33. Zakharkin O. Zakharkina L. Enterprise's innovation development strategy substantiation and its aims. *Економічний часопис-XXI*. 2014. № 7–8(1). С. 76–79.

34. Zakharkin, O., Zakharkina, L., & Antoniuk, N. (2017). A comparative analysis of stock market volatility depending on investment time horizon. *Economic Annals-XXI*, 167(9-10), 49-52.